

Die Haghe

November 2011
121e jaargang nr. 6
verschijnt 6 x per jaar

Beschermvrouwe H.M. de Koningin

LEDENBERICHT

Van de voorzitter

De herfst spoedt zich naar de winter en Die Haghe beleeft weer mooie momenten. Van lezingen via de Najaarsledenvergadering naar excursies, en in de tweede week van december de aanbidding (in en aan Pulchri Studio) van het Jaarboek 2011. Waarnaar wij alweer reikhalzend uitkijken!

Onderwijl denkt Die Haghe in diverse gremia officieel en officieus mee over zaken als de zorg voor onze monumentale stad, de viering van onze herwonnen onafhankelijkheid in 1813 en tweehonderd jaar Koninkrijk, om eens wat te noemen. Never a dull moment.

Tenslotte een pijnpunt wat bij Die Haghe al wel eens vaker aan de orde is gekomen: leden die zich wel voor een lezing of excursie inschrijven, maar vervolgens zonder afzegging niet komen opdagen. Incidenteel soms heel begrijpelijk en dus vergeeflijk. Maar als het structureel gebeurt is het toch heel hinderlijk. Er zijn dan leden afgezegd (teveel inschrijvingen) die uiteindelijk toch mee hadden gekund, er is een grotere zaal gereserveerd terwijl met een kleinere volstaan had kunnen worden, een rondleider loopt op eens met een wel heel klein groepje in plaats van de toegezegde vijftien personen: dat is ronduit vervelend. En dus laakbaar gedrag van de niet-afzeggings. Het bestuur is dan ook zo vrij om bij herhaald wel-inschrijven-maar-niet-afzeggen de betrokke-

nen bij voorbaat op de 'reservelijst' te zetten. Het is maar dat u het weet. In het belang van de 'trouwe' komers moeten we de enkele 'slordigen' dan maar eens de pin op de neus zetten.

Diederick Cannegieter

Oproep

Rondbrengen van het Jaarboek

Elk jaar zijn vele leden zo vriendelijk om in december ons jaarboek nog voor het einde van het jaar bij de leden aan huis te bezorgen. Voor het rondbrengen van het Jaarboek 2011 is deze harde kern van vrijwilligers inmiddels weer aangeschreven. Toch moeten trouwe bezorgers vaak afhaken door verhuizing, ouderdom of slechte gezondheid. Bij uw bestuur bestaat echter de hoop en verwachting dat onder de vele nieuwe leden die zich dit jaar bij onze vereniging hebben aangemeld, zich enthousiaste mensen bevinden die ons graag willen helpen de jaarboeken rond

AGENDA

12 november

'Backhome: van Hofvijver tot Liverpool', lezing over de Golden Earring door Stan Rijnen (voor informatie, zie het vorige Ledenbericht)

24 november

Rondleiding Koninklijk Staldepartement (voor informatie, zie het vorige Ledenbericht)

9 december

Excursie naar het Ministerie van Financiën

PostNL
Port Betaald

te brengen. Mocht u het bestuur van dienst willen zijn, geeft u zich dan (uiterlijk 15 november a.s.) op bij onze secretaris: Paul de Kieft, Ursulaland 61, 2591 GT Den Haag, 070-3834762, e-mail: p.kieft@planet.nl

Persoonlijke verhalen over huishoudonderwijs

In het najaar van 2012 zal in het Haags Historisch Museum een tentoonstelling te zien zijn over huishoudonderwijs. Het was in Den Haag (1888) dat de eerste huishoudschool van Nederland werd opgericht. Veel Haagse dames en meisjes (en uiteindelijk ook mannen) hebben dit onderwijs genoten. Bent u oud-leerling, -docent, -bestuurslid of bent u op andere wijze verbonden (geweest) aan het huishoudonderwijs? Wij zijn erg benieuwd naar uw herinneringen.

Op zaterdag 19 november (13.00-16.00 uur) bent u van harte welkom op de TOPSTUKKENDag in het Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 7. Heeft u een voorwerp dat hoort bij uw verhaal over het huishoudonderwijs? Een team van deskundige museummedewerkers en een fotograaf staan klaar om verhalen bij persoonlijke topstukken vast te leggen. Neem uw voorwerp mee en vertel uw herinnering.

Toegang: gratis, reserveren niet verplicht.

Informatie: www.mijndenhaag.org of mail naar: educatie@haagshistorischmuseum.nl

Maandag 28 november start een digitale verhalentafel voor senioren in de Centrale Bibliotheek aan het Spui over het Haagse huishoudonderwijs. Bibliotheek Den Haag is op zoek naar Hagenaars om aan te schuiven met hun unieke verhalen en persoonlijk beeldmateriaal over het huishoudonderwijs. Toegang: gratis, vooraf inschrijven voor zeven bijeenkomsten (28 november t/m 23 januari).

Informatie en inschrijven: Bibliotheek Den Haag, Heleen Hebly, 06-11953265, e-mail: h.h.hebly@dobdenhaag.nl

Activiteiten voor de leden

Excursie naar het Ministerie van Financiën

Voordat het Ministerie van Financiën naar het Korte Voorhout verhuisde, was het sinds 1814 aan de Kneuterdijk (nu Raad van State) gevestigd. Het in 1975 door dr. P. Liefink geopende gebouw is één van de beste voorbeelden van de brutalistische stijl in Nederland. De term brutalisme is afgeleid van het Franse béton brut (ruw beton). Het gebouw was zwaar, naar binnen gekeerd en onpersoonlijk. De binnenkant was zacht en werd gekenmerkt door twee ruime tuinen.

Het in 2007/2008 gerenoveerde gebouw heeft daarentegen een eigentijdse en representatieve uitstraling gekregen waarbij de karakteristieke betonnen gevelpanelen gehandhaafd zijn. Van de zeven verdiepingen zijn er twee ondergronds, in totaal een vloeroppervlak van 66.000 m². Het gebouw biedt ruimte aan 1750 werknemers.

Het Ministerie van Financiën aan het Korte Voorhout

Eén van de binnentuinen is nu onderdeel geworden van het publieke domein via twee uitnodigende poorten. Daardoor opent het gebouw zich voor de stad en haar bewoners. Om de landmarkfunctie ervan in de stad te versterken, heeft het architectenbureau *Meyer en Van Schooten architecten* een wintertuin ontworpen

op de hoek van het Korte Voorhout en de Prinsessegracht. Daar groeien nu zilverschaduwende olijfbomen in een hoge glazen ruimte.

Door de tweede binnentuin te overdekken is een atrium gecreëerd dat als 'hart' van het gebouw fungeert. Hier bevindt zich lager gelegen het nieuwe vergadercentrum, naast de hoofdingang. Boven de grote vergaderzaal ligt de daktuin, met tamarindebomen en orchideeën. Op de verdiepingen zijn palm- en bamboetuinen ingepast in de vleugels waar zich de kantoren bevinden. De centrale ruimte die op de begane grond door het atrium wordt gecreëerd, biedt extra ruimte en mogelijkheden voor meer publieke functies.

Ook aan de binnenkant is het brutalistische karakter van het gebouw nog terug te vinden: in de ruwe betonnen oppervlakken met hun houten bekistingspatronen en in de zichtbaar gebleven constructie van het gebouw.

Datum: vrijdag 9 december 2011

Aanvang: verzamelen om 14.30 uur bij de ingangspoort Korte Voorhout 7, aanvang 14.45 uur (afsluiting om 16.15 uur)

Locatie: Korte Voorhout 7

Kosten: 3 euro

Aanmelden: educatie@haagshistorischmuseum.nl of 070 3123065

Maximaal: 25 personen

Tentoonstellingen

Uit de school geklapt

Muzee Scheveningen dreigt in de bezuinigingsstorm ten onder te gaan. Om het museum in zijn strijd hiertegen bij te staan, kunt u een petitie ondertekenen en/of donateur worden (voor meer informatie, zie www.muzee.nl), of tot en met 20 november de tentoonstelling 'Uit de school geklapt' bezoeken.

Hierin wordt een beeld geschetst van de ontwikkeling en geschiedenis van het handwerkonderwijs op Scheveningen. Daarbij wordt teruggegaan tot prinses Anna Paulowna die zich het lot van de arme Scheveningse bevolking aantrok, als gevolg waarvan in 1832 in het Stedelijk Badhuis de Koninklijke Naaischool werd opgericht. Arme meisjes en vrouwen konden nu zelf kleren maken en repareren, en daar ook geld mee verdienen. Op de tentoonstelling is een werk te zien uit 1878, het jaar waarin nuttig handwerken op de lagere school een verplicht vak werd. Ook is er ruime aandacht voor Gé van Leeuwen-Pronk die in 1934 een naaischool begon in de Katwijksestraat en daar tot 1947 veel meisjes het vak leerde.

Naast 'nuttige' handwerken is er ook aandacht voor 'fraaie' handwerken van vroeger en nu. Zo'n zeventig vrouwen stelden na een oproep werkstukken, waaronder merklappen, ter beschikking. Spectaculair is het zes meter lange 'Souvenir de ma Vie'.

Mijn Den Haag*Winkelt

Verse vis van de viskraam, overheerlijk gebak van Maison Kelder en een lekkere zak drop van drogist Van der Gaag. Wie van winkelen in Den Haag geen genoeg kan krijgen, kan de komende periode zijn geluk niet op in het Haags Historisch Museum. Tot en met 8 januari 2012 wordt

De auto van de Hoedenwinkel van Eduard Pelger

daar een tentoonstelling gehouden waarin te zien is hoe Den Haag zich ontwikkelde tot winkelparadijs met buurtwinkels, supermarkten, chique speciaalzaken, grote warenhuizen en markten; de Haagse 'Mart' aan de Herman Costerstraat is de grootste van Europa.

In het kader van het project *MijnDenHaag** ging het museum de afgelopen vier jaar op zoek naar Hagenaars en hun eigen Haagse voorwerpen. Aan de hand hiervan werd in 2010 de tentoonstelling *MijnDenHaag* Werkt* georganiseerd. Dit jaar vormen voorwerpen en herinneringen aan Haagse winkels de rode draad. Deze worden aangevuld met foto's, films, posters, lichtreclames, verpakkingsmaterialen, schilderijen en winkelobjecten die eens de etablissementen van Den Haag sierden. Hoogtepunt is een reconstructie van de hoeden- en pettenwinkel van Bik waar zowel de rijke Hagenaar als de gewone Hagenees zijn hoofddeksel kocht. Ook winkels van nu komen aan bod. Wist u dat de eerste roltrap van Nederland in de Bijenkorf aan de Grote Marktstraat werd geplaatst? En dat het authentieke interieur van sigarenhandel De Graaff aan de Heulstraat sinds de opening in 1928 nooit is veranderd?

Deze tentoonstelling is niet compleet zonder de winkels van Den Haag zelf te ontdekken. De stad heeft nog tal van bijzondere gevels en historische winkelinterieurs. Met een speciaal voor dit doel geschreven boekje kan een wandeling langs typisch Haagse winkels in de binnenstad worden gemaakt.

Nieuwe boeken

Van Torentje tot Trêveszaal

Wat verschijnen er soms toch prachtige boeken over onze stad! Een voorbeeld daarvan is *Van Torentje tot Trêveszaal. De geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof*. Onder redactie van de Leidse hoogleraar Henk te Velde en zijn promovendus Diederik Smit wordt het belangrijkste deel van het Binnenhof uit en te na beschreven door diverse auteurs. Het boek is waarlijk prachtig geïllustreerd, vaak in kleur, en een 'must' voor wie het bestuurlijke centrum van Holland (Nederland) in al zijn facetten wil leren kennen. Henk te Velde beschrijft de geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof, Antheun Janse de vorstelijke woonvertrekken in de middeleeuwen, Maurits Ebben de Staten-Generaal in de peri-

ode 1593-1795, Paul Knevel het Binnenhof in de 17de en 18de eeuw, Marion Bolten - vorstelijk van kleurenfoto's voorzien - de vertrekken aan de noordzijde van het Binnenhof, Jan Hein Furnée verkeer, vertier en politiek theater in de 19de eeuw, Jouke Turpijn de opkomst van ambtelijke en ministeriële cultuur alhier, Wessel Krul de bouwplannen op het Binnenhof van 1848 tot 1914 - vaak ontluis-terend om te lezen! -, Jacq.

Heijenbroek en Guido Steenmeijer de gebouwen van het Ministerie van Algemene Zaken vanaf ca.

1600, Wim Willems schreef een impressionistisch stuk over het Binnenhof in de 20ste eeuw, Diederik Smit belicht de betekenis van het Torentje en de Trêveszaal, Rimko van der Maar de geschiedenis van de Ministerraad in de afgelopen twee eeuwen en tenslotte de twee redacteuren de premiers en hun werkplek via interviews met de premiers De Jong, Lubbers, Van Agt, Kok, Balkenende en (in zekere mate) Rutte.

Geraldien von Frijtag Drabbe Künzel schreef daarnaast over de oorlogsdagen op het Binnenhof, maar gaat in haar artikel voornamelijk in op de kwestie-Calmeyer, mijns inziens een enigszins misplaatst hoofdstuk in dit verder zo aanbevelenswaardig boek.

De redacteuren hadden iets meer eenheid in het werk moeten aanbrengen, want niet alleen zijn er nogal wat overlappingen, ook is de stijl en inhoud van de diverse artikelen uiterst wisselend. Maar dat doet niet af aan het feit dat het een boek is geworden dat geen liefhebber van Den Haag en de staatkundige ontwikkelingen in de loop der eeuwen mag laten ontbreken in de boekenkast.

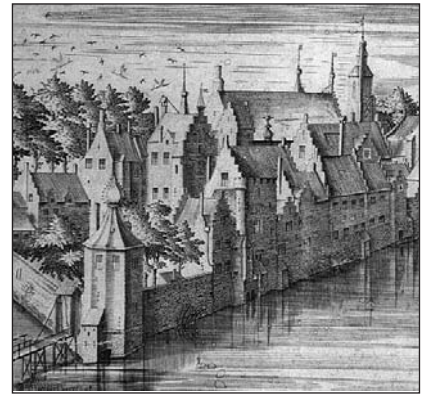
Henk te Velde en Diederik Smit (red.), *Van Torentje tot Trêveszaal. De geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof*, Uitgeverij De Nieuwe Haagsche, Den Haag 2011, 444 pp., zeer rijk geïllustreerd, ISBN 978-94-91168-10-9, prijs 29,95 euro.

Diederick Cannegieter

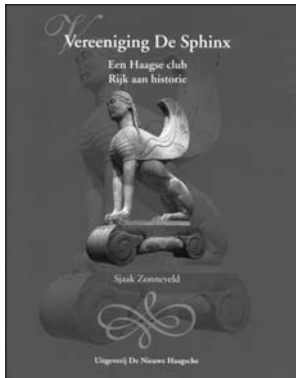
De Haagse Sphinx

De naam is dubbel ouderwets: Vereeniging De Sphinx, met dubbele e en met ph. Deze vereniging bestaat dan ook al 145 jaar. Sinds de oprichting luidt het devies: gelegenheid bieden aan personen die belangstellen in wetenschap en kunst om elkaar regelmatig te ontmoeten. Al bijna anderhalve eeuw borduurt dit gezelschap voort op het stramien van lezingen, debatavonden en excursies. Gehechtheid aan traditie en discretie, aan zogeheten decorum, staat hoog in het vaandel.

Bij het 145-jarig bestaan treedt het bestuur naar buiten met een lustrumboek. In deze gelegenheidsuitgave behandelt vicevoorzitter dr. Sjaak Zonneveld 'enkele markante punten uit de geschiedenis' van de gezellig deftige herenclub, die pas in 2004 leden van het andere geslacht wenste toe te laten. Deze kroniek is een troef in het publiciteitsoffensief van de taaie vereniging, die in 1866 is ontstaan in het verdwenen Hotel Groot Keizershof aan het Buitenhof. Een kleine vriendenkring die daar geregeld bijeenkwam, richtte op voorstel van Donald Jacob baron Mackay De Sphinx op. Ten tijde van de oprichting kende Den Haag een levendig literair klimaat dank zij het letterkundig genootschap Oefening Kweekt Kennis en het weekblad de *Nederlandsche Spectator*. De Sphinx viel in vruchtbare aarde. Dit initiatief was gericht op wetenschap en kunst, zodat naast politici, ambtenaren, militairen en geleerden ook kunstenaars en schrijvers lid werden, onder wie grootheden als Jan ten Brink, Carel Vosmaer en Johan Gram.

Het Binnenhof met links het 'Ministerstorentje', een gravure uit 1598 door H. Hondius

Omslag van het boek

modern Den Haag' moeilijk ontgaan. Zo ontstond de 'Hoogere Burgerschool' drie jaar eerder dan De Sphinx.

In de eerste jaren werden al snel meer dan honderd heren lid, van wie ongeveer een kwart edellieden. Dit uitgelezen gezelschap verleidt onze kroniekschrijver tot de opvallende uitspraak dat 'eind negentiende eeuw De Sphinx, met al de vele politieke talenten, met gemak het bestuur van Nederland had kunnen overnemen.' In elk geval vond Mackay bij het 25-jarig bestaan de heterogeniteit goed geslaagd, toen hij de rooms-katholieke priester Herman Schaepman en de atheïstische liberaal Sam van Houten zo 'gezellig naast elkaar' zag.

Het gestaag gegroeide ledental zakte van bijna 300 begin vorige eeuw tot het allermindst onaanzienlijke aantal van een kleine 200 bij het eeuwfeest in 1966. Daarna zette een dramatische daling in, gevolgd door een geleidelijk herstel tot het huidige niveau van ongeveer 90. Het frequent wisselen van locatie behoort sinds 1974 tot het verleden, toen De Sphinx onderdak vond in Sociëteit De Witte aan het Plein, waar de leden acht keer per jaar samenkomen. Wel schrijft het decorum nog altijd voor, dat iemand slechts lid kan worden na te zijn voorgedragen door een bestaand lid.

De informatie in dit lustrumboek over de naamgeving van de vereniging is intrigerend. De oprichter heeft zelf voor de naam De Sphinx gekozen, omdat het voor hem een raadsel was of de club een succes zou worden. Sjaak Zonneveld interpreteert dit gegeven als een verwijzing naar de sfinx van Thebe, een mythisch monster in de gedaante van een gevleugelde leeuw met het hoofd en de boezem van een vrouw, dat aan passanten een raadsel opgaf en eenieder verstonde die de oplossing niet wist. Daarentegen hanteert de vereniging al bijna een eeuw als logo de Egyptische sfinx, een stenen leeuw met een menshoofd, symbool voor zonnegod en farao, voor moed en kracht. Voor een herenclub zou een vrouwelijke sfinx ongepast zijn. Kennelijk is de tijd rijp voor de visie van onze kroniekschrijver, nu

Het ideaal van de liberale baron Mackay was een sociaal gemengde club van vooraanstaande leden uit verschillende disciplines. Wie ertoe deed in 't Haegje, werd gevraagd. De bewering echter, dat dit streven naar heterogeniteit 'voor die tijd een buitengewoon unieke en sociaal vooruitstrevende gedachte' was, doet de oprichter te veel eer aan. Wie zoals baron Mackay in een door standsverschil geobsedeerde samenleving de tekenen des tijds goed verstond, kon 'de wording van

als uitvloeisel van de vrouwenemancipatie dames welkom zijn en op vrouwelijkheid geen taboe meer rust. Wat niet wegneemt, dat het lustrumboek op de voorkant en de eerste fotopagina een afbeelding van de Griekse sfinx vertoont en de website van de vereniging alleen de Egyptische, een nogal sfinxachtige toestand.

Ook sporen boek en website niet over de oprichtingsdatum. Op basis van het dagboek van de Deense schrijver Hans Christian Andersen, die in 1866 Den Haag bezocht, toont Zonneveld overtuigend aan dat de juiste datum 7 maart is.

Dank zij onderzoek in het particuliere archief van De Sphinx, dat zich bevindt in het Haags Gemeentearchief, biedt de auteur van dit fraai uitgegeven lustrumboek grotendeels nieuwe informatie over een weinig bekend Haags fenomeen. De bijlagen bevatten interviews met drie doorgewinterde leden, enige gedachten van de voorzitter - warempel ook secretaris van ons Die Haghe -, een levensbeschrijving van de oprichter en een lijst met lezingen van de afgelopen drie jaren.

Baron Mackay was een bijzonder getalenteerde man. Na zijn rechtenstudie in Leiden, waar hij in 1861 promoveerde op een dissertatie over het bestuur van Daendels in Nederlands-Indië, vervulde hij ambtelijke functies alvorens in 1871 Tweede Kamerlid te worden. In 1877 emigreerde hij naar het Verenigd Koninkrijk, waar hij, inmiddels lord Reay, hoge functies heeft bekleed. Onder meer was hij lid van het Hogerhuis, vijf jaar gouverneur van Bombay en in 1907 gevolmachtigde in de Britse delegatie bij de Tweede Haagse Vredesconferentie. Deze uitzonderlijke persoonlijkheid verdient een aparte studie. Misschien een idee voor het 150-jarig bestaan van De Sphinx. De auteur van dit lustrumboek heeft ook twee monografieën over Engelse letterkundigen op zijn naam staan. Mackay zou een waardige derde zijn.

Sjaak Zonneveld, *Vereeniging De Sphinx. Een Haagse club Rijk aan historie*, Uitgeverij De Nieuwe Haagsche, Den Haag 2011, 102 pp., geïllustreerd, ISBN 978-94-91168-00-0, prijs 19,95 euro.

C.M. Nigten

Nieuwe leden

De heer prof.dr. W.F.M. Arts en mevrouw M.T.A. Arts-Vehmeijer, mevrouw dr. M.M. van Lunteren-Spanjaard, de heer A. Porcu en mevrouw M.T. Porcu-Visser, de heer K. de Raadt, de heer en mevrouw M. Smit, mevrouw drs. C. Stoop en de heer drs. F.A. Wijsenbeek.

Het bestuur van Die Haghe is als volgt samengesteld:

Voorzitter
drs. D.J. Cannegieter

Secretaris
drs. P. de Kieft
tel: 070-3834762

Penningmeester
Ir. R.J. Gmelig Meijling

Leden
drs. F.M. Fox
mw. Ph.A.M. Swenker
mw.drs. D. Timmer
R.P.H. Wubbels

Secretariaat
Ursulaland 61
2591 GT Den Haag
e-mail: p.kieft@planet.nl

Financiën
Storting op giro 71791 t.n.v.
Geschiedkundige Vereniging
Die Haghe

Info ledenadministratie en opgave nieuwe leden
de heer H.J. Hendriks
tel: 079-3418355
(tussen 18.00 en 20.00 uur)
herman.hendriks@hetnet.nl

Redactieadres Ledenbericht
Balistraat 32
2585 XT Den Haag
e-mail: m.vandermast@tiscali.nl

Redacteur Ledenbericht
drs. W.M. van der Mast

Website Die Haghe:
www.haagsegeschiedenis.nl

Jaarboek Die Haghe
Voor aanwijzingen auteurs en inzenden van kopij:
V.L.C. Kersing, Dienst Stadsbeheer Afdeling Archeologie, Postbus 12651, 2500 DP Den Haag, tel. 070-3536633, e-mail u.kersing@dsb.denhaag.nl

Onze vereniging is fiscaal aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Giften aan ANBI's zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting. ANBI's kunnen in aanmerking komen voor een vrijstelling van de bevestiging van het recht van schenking en het recht van successie.